

En liten historik om vårt torp i Sörby, Ängelsberg

Johan Holstenson, född i Tackhärad¹, Västmanlands län, den 21/12 1851 och hans hustru Kristina Charlotta, född Andersson i Gunnilbo församling, Västmanlands län, den 21/1 1852 blevo 1897 ägare till Fastigheten. Köpeskillingen för jordlägenheten Sörby 2:8 på 4/1728 mantal var 500 kr och erlades den 1 mars 1897. Säljare var Ernst Söderkvist. Hela området bestod av hagmark.

Byggmaterialkostnaden uppgick till 2.075 kr. El installerades i stugan i december 1921 till en kostnad av 275 kr.

Johan och Lotta fick 8 barn varav 5 avled före skolåldern:

- Mathilda föddes 1873, utvandrade till Nordamerika i februari 1892 och avled där 1898.
- Anna föddes 1877 och avled i Stockholm 1965. Anna fick 2 barn:
 - Märta född 1897, död 1969
 - Erik född 1900, död 1976
- Johan och Klara födda 1880, döda 1881.
- Johan född- död 1884.
- Ester född 1888, död 1892.
- Hilda född 1890, död i Stockholm 1951. Hilda fick en dotter:
 - Margit född 1926.
- Axel född 1893, död 1900.

Lotta avled den 28/12 1934 och Johan den 26/1 1937.

Fastigheten ägs nu, 1997, till hälften av Margit Holstenson och till 1/4 vardera av Nils-Olof Wallgren född 1933 (son till Märta) och hans maka Berit född 1934 samt av Britta Cederkäll född 1939 (dotter till Erik) och hennes make Håkan född 1940.

Jag, Margit Holstenson, vill teckna ned något av mina minnesbilder om stugan. Som 3-4-åring började jag följa med mor för att hälsa på morföräldrarna somrar och jular. Morföräldrarna var ju en bra bit upp i åren då, ca 70-75 år, så de var båda hemma.

Nu litet om möbleringen och inventarier. I köket, vid söderfönstret, stod köksbordet. Jag minns så väl hur mormor och morfar satt där bredvid varandra och åt sin frukostgröt. Den var upplagd på en djup tallrik och så hade de varsin tallrik med mjölk. De tog gröten skedvis från varsitt håll och mjölken från den egna tallriken. Det måste ha varit en speciell känsla av samhörighet!

I bordslådan framför morfar fanns bl a besticken av stål med svarta skaft. Bakom ryggen på dem (nuvarande diskbänkens plats) stod skänken, där man bl a förvarade en stor plåtburk innehållande vetemjöl, brödkorg, saltbytta (som nu står i det lilla fönstret ovanför trappen) samt smörbyttan för dagligt bruk. På somrarna blev smöret nästan rinnande! Jag sade visst (som stadsbarn med isskåp) att jag inte åt sådant smör, men mormor svarade endast att då fick jag vara utan - inget pjåsk här inte. Hon kärnade själv smöret och på somrarna förvarades det i källaren, där det var svalt och fint. På fönsterbänken mot gården - där vi nu har elspisen - stod två vattenhinkar av koppar samt mormors krukväxter - fina gloxinior bl a. Under bänken fanns grytskåp och vedlår. I hörnan innanför dörren var det ett väggfast köksskåp med plats för porslinet. Nedanför var ett skåp för slaskhinken (av koppar). Bredvid porslinsskåpet hängde på väggen en röd brandspruta. Ovanför dörren hängde kopparbunkar och på spiskåpan stod kopparlocken på rad. Kökssoffan stod där den står nu. Möbler och snickerier (av pärlspånt) var ådermålade i en gul-beige färg.

¹ Tackhärad ligger SV om Ingolsbenning, i den nordligaste delen av Norbergs kommun, Hans Philip anm.

Köket var tapetserat och muren omkring spisen hade vitmålad puts. På golvet korkmatta och trasmattor.

I kammaren stod sängen uppbäddad på dagarna. I botten en dubbelvikt resår madrass av stål samt bäddmadrass och täcken. Detta gjorde att sängen var fylld upp till armstöden, och över detta lade man det virkade vita sängtäcket. På kvällen drog man ut sängen och fick 2 bäddar bredvid varandra i soffan. Sängen står nu på vinden med nytt sofflock, klädd med blå-vitt tyg. På bordet däruppe tjänstgör sängtäcket som duk.

Vidare stod i kammaren den gula chiffonjén och på den en pigittare samt fotografier. Det fanns ett runt bord samt ett litet bord med radio på. Morfar lyssnade alltid med intresse på nyheterna. I taket lampa med kupa av glas med pärlfrans och på väggen ett "amerika-ur".

I salen, som var finrummet, fanns en soffa klädd med någon sorts plysch, mönstrad i grönt-brunt. Där stod även en brunmålad byrå (står nu på vinden), en skänk som innehöll finporlinet, ett litet runt bord med en karmstol på var sida. På väggen fanns en klocka med lod (finns nu hos Britta och Håkan). Detta rum användes vid "högtidliga" tillfällen. Vid juletid stod granen vid fönstret mot gården. Jag var några gånger med mor och högg julgranen i skogen och det var roligt att vara med och bära hem den.

Utrymmet som nu används som tvättrum var förr i tiden skafferi och förråd.

På övervåningen finns ett inrett rum - som i många år har disponerats av mig, Margit. Vidare fanns två stora garderober. Dessa har senare gjorts om till sovrum med väggfasta britsar. Ute på vinden hade morfar en hyvelbänk och diverse verktyg. Bortre delen av golvet var inte riktigt brädlagt utan det var en del lösa plankor. Det gjordes nytt golv där någon gång på 1940-talet.

I uthuslängan fanns ladugård, med höskulle, en större och en mindre loge samt dasset. I lilla logen förvarades bl a ett tröskverk samt verktyg. Sammanbygd med logen fanns vedboden, som numera är riven. Bakom uthuset fanns en fristående svinstia med grund av slaggsten.

Mormor och morfar hade ko, gris och höns men ingen häst. Skötseln av åkrarna utfördes av arrendatorn vid Kaplansgården (invid kyrkan) Ivar Jansson. Jag minns hur han varje sommar kom med hästförspänd slåttermaskin och slog. Hässjevirket stod vid de stora tallarna bakom logen. Det bars ut på åkrarna och restes. Vi hjälptes åt att räfsa ihop höet och de vuxna hässjade. Då höet torkat ett par veckor var det dags att "köra in" det. Vi barn fick vara med och trampa ihop höet på skullen och logen och det var förstås jätteroligt - om än dammig och stickigt! Före midsommar fick man inte vara i trädgården, gräset där skulle tas om hand till djurfoder.

När mormor hade avlidit i december 1934, flyttade moster Anna hem och skötte om morfar tills dess han avled i januari 1937.

Därefter ägdes fastigheten av Anna och Hilda gemensamt. År 1951 avled Hilda och hennes del övertogs av dottern Margit. Annas del övertogs vid hennes bortgång av barnen Märta och Erik. Dessa överlät i sin tur så småningom (på 1960-talet) sina andelar på Nils-Olof respektive Britta.

Allt vad gäller inredning och möblemang var då oförändrat sedan Johans och Lottas dagar.

Från början sträckte sig tomten ned till banvallen. Då den "nya" landsvägen byggdes omkring 1935 styckades denna bit av tomten av och såldes för 500 kr till Erik Eriksson från Bondfallet. Han byggde bostadshus med kiosk och bensinstation. Senare uppfördes även en verkstadsbyggnad - men det blev väl inte riktigt som han tänkt sig med den verksamheten. Kiosk-bensinrörelsen hölls i alla fall igång även av den nya ägaren, Sven Steen, till fram på 1980-talet.

I mitten av 1930-talet gjorde min mor iordning ladugården, så att vi kunde använda den till lekstuga. Det blev blommiga matsedlar på väggarna och trasmattor på golvet. (Mor var anställd på restaurang Bäckahästen i Stockholm och på somrarna hade de väldigt fina tredelade blommiga matsedlar, som hon tog vara på). Möbler snickrade vi av sockerlådor och så hade vi bord med dukar på. Vi - det var Ulla (dotter till Märta) och jag.

Där ute hade vi det väldigt roligt och några grannflickor var ofta hos oss. Vi sydde dockkläder och lekte

affär. Mockgluggen var köksingång, som vi använde för det mesta, men när det var "främmande" användes stora dörren.

Det hände också att vi spelade teaterstycken, som vi själva hittade på. Så hade vi föreställning med bänkar utanför logen, där vi framförde skådespelet. Entrén var 5 öre för de stora och 2 öre för de små! Vi hade faktiskt inbjuden publik.

Moster Anna var under en följd av år på 30-40-talet "sommarmamma" åt sina barnbarn Ulla, Nils-Olof, Kerstin, Lasse och Britta samt mig. Hon hade fullt upp med att sköta matlagning och tvätt åt oss alla. Då hade vi ingen elektrisk kokplatta, utan det var vedspisen som användes.

Hon tog sig också tid att följa med oss till sjön för att bada. Vi gick även till skogen och samlade grenar och kottar till vedbrand.

I början av 1940-talet hade vi hyresgäster i stugan ett par år. Min mammas kusins, Eva Söderkvists, dotter Gun med make Åke Nygren och liten son bodde i köket och kammaren. De hade även gris, höns och kaniner, så ladugården kom åter till användning för djurskötsel.

Omkring 1940 sålde Anna och Hilda en bit av tomten - Backen till vänster om källaren - till lärarinnan fröken Hultstrand. Hon hade för avsikt att där uppföra ett hus men planerna fullföljdes inte. Köpet gick tillbaka, som tur var. På grund av denna transaktion har tomtnumret 2:55 tillkommit.

På 1940-50-talet arrenderade "Sörby-bonden" åkrarna, men därefter har ingen brukat jorden. Det känns på ett sätt litet vemodigt, med tanke på hur morföräldrarna slitit med att odla upp marken, som från början var hagmark.

Under många år, sedan 60-talet, har jag försökt hålla undan sly i backarna och varit ute och "klippt busk". Därvid har jag använt morfars gamla busksax av järn, som är ganska tung. Inte förrän 1994 köpte jag en modern!

I trädgården har det "alltid" funnits äppelträd, mest sommarfrukt, samt vid brunnen plommonbuskar. Efter hand börjar nu äppelträden bli för gamla och vi har så smått börjat förnya beståndet, vilket vi väl bör fortsätta med.

Hösten 1969 blåste en stor björk intill källaren omkull och lade sig till en del över hustaket. Våren 1970 reparerade Nils-Olof och Håkan taket och lade på nytt betongtegel.

1971 hjälptes vi alla åt att reparera köket. Vi tog fram stockväggarna, tog bort putsen kring spisen så att tegelmuren kom fram. Ny skåpinredning och diskbänk, målning samt ny matta på golvet gjorde att det blev ett "nytt" kök. Den beigemålade soffan blev vit.

1976 var det kammarens tur att bli förnyad - golvet slipades och lackades och nya tapeter sattes upp.

1982 fick "salen" samma behandling.

1983 snickrade Nils-Olof och Håkan "ny" veranda. 1984 blev söderväggen försedd med ny brädföring samt rödfärg.

Huset och logen rödfärgades av fackfolk 1973. År 1993 målade Brittans och Håkans söner, Niclas och Joakim, på nytt huset - rödfärg och vita knutar.

Sommaren 1994 kostade jag på reparation av "mitt" rum på övervåningen. Det blev skivor på väggarna, tapeter, målning samt slipning och lackning av golvet. Det var en snickare från Dunshammar som utförde jobbet.

I början av 1980-talet satte jag upp mormors gamla vävstol på vinden och har under åren vävt en hel del trasmattor. Det är en rolig och avstressande sysselsättning och bra att vävstolen kommer till användning.

Våren 1996 hade vi tyvärr inbrott i stugan. Tjuvarna fick med sig en hel del av de gamla kära föremålen: taklampan och väggklockan i kammaren, spegel, foton i ramar av mormor och morfar, Anna och Hilda. Vidare ett par mindre, runda bord, kopparbunkar, kaffekvarn, bordslampa, ljusstakar, ostkupa av glas

samt porslinsskål. Det är verkligen tråkigt att sådant skall behöva hända! Vi fick visserligen ersättning från försäkringsbolaget, men det är minnena som saknas.

Visst är det härligt att ha tillgång till ett sådant här ställe. Det är en hel del jobb - både ute och inne - men det känns skönt att gå omkring och se på allt det gamla och minnas tider som gått, allt sedan barndomen. På rabatten bakom stugan finns t ex ännu kvar löjtnantshjärta, bondpion, rosbuskar samt gul lilja sedan mormors tid, således minst 75 år gamla!

Detta är ett litet försök att inför stugans 100-årsjubileum sammanfatta minnen och händelser.

Jag hänvisar även till min artikel i Västervåla Hembygdsförenings bok - En socken och en sjö - sid 68 (utgiven 1990).

Stockholm den 31 december 1997

Margit Holstenson